

Nu Nadruppelen en wat Losse gegevens

Terug naar [Inhoud WW2](#):

Sprookje of eindelijk genoeg bewijzen om eens een (vervolg)onderzoek te doen?

We zouden het niet vreemd vinden dat toen na de IJstijden het ijs begon te smelten en de zeespiegel ging stijgen, er een gebied ontstond die een begrenzing aan de noordzijde had, waar de kop van de Veluwe lag en waar later Hattem is ontstaan. Waarschijnlijk zal de ondergrond van die rand, een stuwwal geweest zijn die ook doorgelopen heeft noordelijker van Zwolle richting het Friese en Drentse land. Door verspoeling zijn er happen uit die stuwwal genomen en zullen restanten overgebleven zijn die als woonplek gediend hebben. Een geulenstelsel bleef over.

Hier komen de losse gegevens die niet in de verschillende hoofdstukken verwerkt zijn. Omdat het er erg veel zijn was het onmogelijk om dat te doen want het verhaal was zo al moeilijk genoeg.

Bij de Grote Kerk in Zwolle zijn tussen 1350 - 1400 verschillende veranderingen plaatsgevonden. (Problemen met het stijgende water?)

Spoolderpolder is ontstaan in de laagtes tussen de "bergen" achter de Spoolderberg.

Tijdens de werkzaamheden aan de Buitenkant in Zwolle, voor de aanleg van het nieuwe riool, constateerde ik dat in het midden van de weg er 2,5 m., aangepunte, eiken palen werden verwijderd. Waarschijnlijk waren dat de palen van de oude aanlegkade. (Min. 16e eeuw.) De betonnen rioolbuizen werden op de afvallen gelegd. Heel jammer dat er geen onderzoek kon plaatsvinden want uit de afvallen hadden gegevens gehaald kunnen worden over de ouderdom van de oude kade. Een gemiste kans!

Tijdens de "Stadhuisopgraving" werd er in het zuidelijke gedeelte van de bouwput een 6 m. brede slenk gevonden die gevuld was met vette klei! Er werd toen in het boekje geschreven (blz. 8) dat het waarschijnlijk ging om een zijtak van de IJssel!

Tijdens werkzaamheden opzij van het koor van de Peperbuskerk kwamen menselijke botten tevoorschijn.

Achter de huizen van de Jufferenwal loopt een riool. Deze is te bereiken via woningen aan de Korte Kamperstraat. Vondstmateriaal hieruit 1600-1900.

Nog een paar gegevens uit de Regesten, KO 011 archief Maetklooster en maandrekeningen:

1361: gracht naar de IJssel gegraven.

1363-19 juni nr. 52: *"De stad Zwolle zal de gracht die zij van de stad door De Luere heeft gegraven mogen behouden. Voor deze gracht is de grond afgegraven op de grond van Roederic (van Voorst) en een brug moet worden aangelegd over de gracht"*.

1369: al een vermelding dat de Luttekestraat zo genoemd wordt. Dus de oude naam, WATERSTRAAT, is niet meer in gebruik?

1372-nr. 109: *"Tussen de Assentoren en Wisschardeshaghen bij de muur gelegen is"*. (Hier opnieuw een bewijs dat de latere Sassenpoort (1406) een voorganger gehad moet hebben.)

1381-nr. 180: *"Nieuwe waterweg van Campen naar Hasselt. Midden doer Mastenbroek"*. (Gebruik gemaakt van de oude bedding?)

1390 - nr.327: *"Aan het eind van de Voorstraat, buiten de Hanepoort, was de stadswerf gelegen"*.

1393-nr. 401: *"Gasthuis buiten Voorsterpoort"*.

1394-nr. 390: *"Aanlegplaats van de veerscheperen in de Langenvoorde"*.

1396-nr. 435: *"Koten bij de IJsselARM"*. Nog met de Parochiekerk aanwezig".

1410- nr. 850: *"Werf aan het eind van de Nieuwstraat"*. (opm. Welk eind?)

Volgens archeologische gegevens die bekend werden tijdens de opgravingen in Raalte en Colmschate ontbraken daar de cultuurlagen uit de periode 250-750. Bij Colmschate lag het dekzand op 6.5-7.4 m. + NAP. Er had een oost-west waterstroom langs gestroomd. (Opm. Dat is het gebied waar in WW2 aandacht aan geschonken wordt en waarbij ik al aangaf dat in het gebied waar de Oude Schipbeek stroomde er een verbinding geweest moet zijn geweest richting het dal waar de Soes verder stroomde.)

Maasduinen zijn ontstaan NA de IJstijd.

De Niers, vanaf Goch, zou door de Rijn gevormd zijn.

Xanten ligt op het stuwwal plateau.

Westerfleir (waar de Regge zijn ontstaan zou hebben) wordt al in een charter van de Keizer aan de Bisschop van Utrecht genoemd.

Onderzoek gedaan samen met Henri van Dijk op de plaats waar Van Deventer een kapel getekend heeft op de hoek Hogenkampsweg-van Wevelinkhovenstraat bij de aanleg van het woonwagenkamp. O.a. kogelpot materiaal (13e eeuw) gevonden maar niets dat wees op een kapel. Waarschijnlijk liggen evt. resten van de kapel onder de dierenweide.

Opzij Huetemate: 11e-12e eeuw gevonden samen met Henri.

V/d Laenstraat 12e eeuw: samen met Henri en Joop Bredewold.

Berkum-Boerhavelaan: 11e-14e eeuw en een eiken duigenton (waterput) op 3 m diepte.

In een akte van 13 september 1409 is te lezen dat; "Gheleghen in Zassinstrate by den Water tusschen der steghen by Ghermynshuys op die ene side ende Wynken Galtsmeders huys op die ander side". (In Verslagen & Mededelingen Ov. Regt-Geschiedenis 37^e stuk 1920 ", Busch-klooster te Zwolle.

Bad Bentheim is volgens onderzoekers een plaats die heel vroeger door met riet begroeide laagtes omgeven was. (*Tubantia* 1968-04-13.)

2^e helft van de 15^e eeuw is de IJssel slecht bevaarbaar.

Dhr. Cele, die struikelde toen hij over een brugje gelopen zou zijn bij de Luttekestraat, is in 1417 overleden. Dus water in Luttekestraat was er toen nog. Dit was ook een conclusie van de Archeologische dienst Zwolle nadat zij een onderzoek ingesteld hadden naar de grote toren van de Grote Kerk. Ze constateerden dat er een ophogingslaag aanwezig was die aantoonde dat in de 15^e eeuw er nog water door de Luttekestraat gestroomd moet hebben.

Oud stadsarchivaris Thom de Vries vertelde Herman nog dat de oude kerktoren op houten palen gefundeerd was.

In de bouwput voor kantoor IJsselcentrale, 1970-71, aan de Burgenmeester van Rooyensingel, werd een beschoeiing gevonden die waarschijnlijk van de gracht was welke om het bastion gelegen had. In de bouwput kwam nog een houten put (ton) tevoorschijn. De put werd niet verder onderzocht want het museum had geen interesse! De put werd door de schrijver van het artikel, Dhr. C. Oord, toegeschreven aan een huis dat op het bastion heeft gestaan. (Opm. van mij; de put kan ook van veel vroegere bewoning zijn geweest. Dit was namelijk het gebied waar de buurschap Middelwijck heeft gelegen. (Gegevens uit IJsselmij 1989)

Prehistorische dierresten en werktuigen van gewei gemaakt, werden gevonden bij het uitgraven van het Zwolle- IJsselkanaal. (Spoolde) V.d Heide kon eerst niet goed vaststellen waar de vondsten gedaan waren.

Wel waren er gegevens over klei en veenlagen. Bij een proefopgraving constateerde hij dat er boom-struikwortels in een laag aanwezig waren die niet aan de oppervlak lag. Door zand overstoven. (Theehuis Agnietenberg was het zelfde te zien. Daar lag ruim 2 meter zand er boven op!) Tevens bleek er nog een grotendeels met veen opgevulde ondiepe kreek aanwezig te zijn. De veenlagen bleken regelmatig overstoven te zijn. Aldus V/d Heide.

Volgens Homburg zou, toen de gletsjer het IJsseldal maakte, het volume van het IJsseldal voor 40 % de Veluwerug gevormd hebben. 60 % is verstoven. We snappen dat percentage niet goed want wat heeft dan de hoogtes van Archemerberg-de heuvels bij Hellendoorn-Holten Rijsen gevormd? Dat zijn toch ook Stuwwallen? Als er veel verstoving op de Veluwe heeft plaatsgevonden waar is dat zand dan naar toegewaaid? Was de Veluwe wel een aaneengesloten rug of heeft dat stuifzand op verschillende plaatsen het maaiveld geëgaliseerd? In de ondergrond dan oude beddingen die richting het Flevomeer liepen?

Eland vondst bij Staphorst. (Daar geholpen) Deze zou op 2.4-3.8 m. min MV zijn en via de C14 op 9600 jaar oud gezet zijn. De eland lad lag half in het veen in de bocht van een watertje.

Jaep van Dijk gelooft er in dat de Vecht bij hoge waterstand voor afvoergeulen zorgde die richting het IJsseldal liepen. Is niet zo gecharmeerd van een IJssel dicht bij Zwolle maar sluit niet uit dat er meerdere geulen parallel aan de IJssel voor afvoer van IJsselwater zorgden.

Verder gaf hij nog aan dat ten tijde van de Bronstijd er helemaal nog geen IJssel geweest zou zijn. Onderzoek van een geoloog op grond van geologisch materiaal toonde aan dat IJssel veel later op de plaats stroomde waar iedereen dat eigenlijk verwachtte. Vanaf het Holoceen tot het jaar 0 geen aanwijzingen voor grote rivieren. Een doorbraak van Rijn-IJssel verwacht hij pas in de 3^e-5^e eeuw.

Gasthuisplein: 2.5 meter ophoging rond 1300 op vaste grond, volgens brochure Archeologische dienst.

Zwolse Courant:

1992-17-01: Vondst Zeewolde, op 3.5 meter diepte op de grens van zand en klei Midden steentijd ± 7000 jaar oud op een zandkop bij vermoedelijk een zijtak van de Eem. Ook hier veranderde inzichten m.b.t. vroegere bewoning dan tot dusver werd aangenomen op die plek.

1991-29-10: Rijksuniversiteit Leiden heeft aangetoond dat op plaatsen, waarvan men geen vermoeden had op prehistorische bewoning, er wel intensief gewoond is bij wateren waarvan de beddingen dieper in de ondergrond lagen en die ontdekt werden tijdens onderzoeken.

Er is niets nieuws onder de zon want in het verleden werd dat al regelmatig gedaan zoals wij in WW2 al vermeldt hebben.

Ook in de Zwolse Courant stonden nog wat gegevens. 1990-07-04: Het artikel gaat over de overstromingen van 1825 en 1926. “*Er werden dijken-dammen doorgestoken om eigen land te beschermen. Bij lage brug in Berkum werd door de politie gewacht tegen het doorsteken van kaden en dammen om bepaalde gebieden te beschermen tegen het water*”. Tegenwoordig is er een discussie om bij hoog water dijken door te steken om het water in polders te laten stromen zodat woongebieden en gebieden met economische waarden gevrijwaard worden voor overstromingen.

In Deventer werd op een diepte van 3 meter beneden het MV 11^e-12^e eeuws materiaal aangetroffen. *Westerheem*.

In Berkum was volgens de Maandrekeningen al in 1407 *veenaafgraving*.

Geologen voorspellen lange “*Middeleeuwse*” droogte in VS. *Trouw* 26 mei 2007.

Woningbouw op ZAC- *terrein* (Zwolle). Er werden bewoningssporen gevonden uit de Bronstijd 1800-1500 voor Chr. Onderzoek in 2000 en 2002.

Ook werden IJzertijd scherven gevonden maar er kon niet vastgesteld worden of er bewoning uit deze tijd is geweest. *Stentor* 2002-10-09

Toren van Pisa is gebouwd op een ondergrondse helling! Het geheim van de scheve toren van Pisa is opgelost. De toren is gebouwd op de rand van een dichtgeslibde geul! Bij het begin van de bouw, 1173, was het terrein egaal maar daaronder lag de geul. Toen de bouw voor de helft klaar was begon de toren al te zakken. *Zwolse Courant* 1992-10-09.

Zagwijn begint in zijn boek, uit 1986, in de Inleiding: “*Er moet dus aangevuld en gereconstrueerd worden en dit geldt ook voor de*

Nederlandse Holoceen afzettingen. De opvattingen van de auteur, die de gereconstrueerde kaartbeelden maakte, spelen daarbij een rol, en reconstructies hebben daarom een zekere mate van subjectiviteit. Verklaringen voor de reconstructies wordt aangegeven in hoofdstuk 6 blz. 33. o.a. Geologische datering zijn voor de Middeleeuwse afzettingen vrijwel niet beschikbaar, hetgeen een reconstructie bemoeilijkt. Historisch-geografische gegevens zijn slechts zeer beperkt beschikbaar. Van niet aangetaste gebieden wordt uitgegaan van de Romeinse tijd!

Venray: onder 7 meter stuifzand lagen bewoningssporen van vlak voor de jaartelling. Het zand moet, volgens Stichting Archeologisch Archivering Project, de nederzetting eeuwen later met een dik stuifzandpakket bedekt hebben. Zwolse Courant 1989-27-12.

Zwolse Courant 1991-01-02: Wetenschap; Antarctica bedekt met bossen, recent gevonden fossielen tonen aan dat het ijs dat Antarctica voor 97% bedekte niet 15 miljoen jaren oud is maar slechts hooguit 3 miljoen. De wetenschappers concluderen dat het continent gedurende een korte periode 15 graden warmer is geweest dan werd aangenomen.

Vondst verdrinken dorp eindelijk erkend. Dit gaat over de vondst die de landbouwer J.F. Botjes op zijn land deed. Het gaat om het verdrinken dorp Houwingedam in de oude Dollard. Zwolse 1992-13-03.

Wetenschap: Een artikel over : "Steentijd-archeologie Nederland versluiert en versnipperd".

Hierin een aanval op de gevestigde orde die amateur-onderzoeker Alfred Rust negeerde terwijl hij duidelijk aangaf waar oude nederzettingen aanwezig waren en welke hij dateerde door middel van bodemlagen. Pas veel later werden de bewijsvoeringen van Rust door de wetenschap overgenomen. Zwolse 1992-11-01.

"Landschap gevormd door rivieren", H.J. A. Berendsen: "Geologische kaarten moeten gecorrigeerd worden"!

In zijn proefschrift, "De genese van het landschap in het zuiden van de provincie Utrecht", gaat Berendsen in op het verdwijnen van stroomruggen door de vele wateren en erosie in dat gebied en geeft aan dat het daarom een probleem werd om oude woongebieden goed te traceren. Ook heeft hij onderzocht dat veel problemen met het water ontstaan zijn door de verhoogde wateraanvoer uit het achterland en niet door zeeinvloeden. Telegraaf 1982-05-01.

De Plantagekerk in Zwolle staat nu op de gracht en dat is de verklaring waarom er zoveel verzakkingen in de kerk zijn. In 1984, toen ik het onderzoek in de bouwput van de bibliotheek leidde, heb ik een gesprek gehad met de architect die de Plantage kerk moest restaureren en hem toen verteld waarom dat probleem van verzakkingen zich voordeed. Tijdens de werkzaamheden voor de nieuwe bibliotheek, aan de Spoelstraat, werden er damwanden in de bodem getrild en bij de huizen in de Ter Pelkwijkstraat kwamen de verzakkingen duidelijk in beeld. Bij sommige huizen kon je een volle hand tussen de trap, die normaal vlak tegen de muur aan zat, en die muur steken! De scheuren, die door het trillen waren ontstaan, deden zich hoofdzakelijk voor bij de woonhuizen die op de oude gracht gebouwd waren. Binnen de oude stadsmuur, dus aan de stads zijde van de Spoelstraat waren er nauwelijks problemen.

Aanleg Twentekanaal, (voor 1940), vertekend de oude situatie. Beken werden daardoor verlegd. Hoogte verschil tussen Enschede en Zutphen is maar liefst 21 meter op een afstand van 65 km. Grootste gedeelte door werklozen met schop en kruiwagen gegraven.

Oelerbeek, Noordmolen, was al bekend in de Middeleeuwen.

[Hieronder een opsomming van gegevens die te lezen zijn in de boeken van de geschiedschrijver Van Hattum.](#)

Deel 1:

1170: wordt er gesproken over dorp Campen.

1178: zwaar onweer-zware stortregens-hongersnood.

1223: alle twee kastelen van de heren Van Voorst zouden langs de IJssel liggen en ook het kasteel Buckhorst. Ondanks dat het land onder water stond is er toch een beleg geweest van het kasteel Voorst.

Waarschijnlijk heeft de stad vanaf 1324 zijn muren en torens gemaakt.

1303: De Guyenbrief zou een voorganger gehad hebben.

Mastenbroek: in de 2^e helft 14^e eeuw al bekend als een moerassig gebied door overstromingen van de Zuiderzee, IJssel en Zwarte Water.

1349: Mastenbroek mag nog niet bedijkt worden.

1423: Dijkdoorbraken rondom Zwolle in maart en daarna de pest.

1363: Van Hattum citeert een brief:

in een brief van Bisschop Jan v Arkel aan Roderik en Wolter Van Voorst: "dat Mastenbroek binnen 2 jaar bedijkt moest worden en dat dat toegestaan moest worden". En verder: "dat de Zwollenaren het bezit van de gragte, welke door de Lure in de IJssel gegraven was, en heden nog aan de linkerkzijde, des wegs van Zwolle na het Coterveer, zichtbaar is, tot aan de oude schans toe, zoude moge behouden; mits dat zij een brugge door over leggen moesten, welkens gebruik de Heeren van Voorst altoos vrij zouden hebben: en indien de Stad enig land, Roderik toebehorende, afgegraven hadde, zulks moest zij hen vergoeden met zo veel penninge, als Jan van Arkel na redelijkheid oordelen zoude te behoren" (Tom. Z. Analest. Pag. 295.seqq).

Opm. Egbert. In de teksten die gaan over de geschiedenis van Zwolle en of de stad wel of niet aan de IJssel gelegen heeft wordt stelselmatig het gegeven ontkent dat er een verbinding met die IJssel was. Ik wil er op wijzen gezien de bovenstaande tekst dat er duidelijk te lezen is dat de gracht er **al gegraven was**. Dat die gracht gegraven is op een plaats waar wij een oude IJsseltak (of oost-weststroom) zien is alleen maar een bevestiging.

Zwolse schepen voeren via het Zwarte Water naar de Zuiderzee. Omdat de Vecht voor de Zwollenaren, in het begin, tolvrij was moet dat de vaarweg geweest zijn naar andere plaatsen en landen. Vele eeuwen lang zijn er oorlogen geweest met Kampen over die vaarroute. Kampen heeft zelfs geprobeerd om in het Zwolse diep schepen te laten zinken om zo de vaart te blokkeren. Zelfs bij Terschelling werden tonnen in het water gelaten om te verhinderen dat schepen 'De Vlie' opvaarden!

1398: grote pestepidemie met 20-30 doden per dag in Zwolle.

1417: het overlijden van Joan Cele.

1421: pest.

1423: zware vorst. Zuiderzee bevroren. Je kon er met volgeladen karren overheen. Bij de dooi braken de dijken en dammen en waren er grote overstromingen. Pest in de volgende zomer.

1436: Sassenpoort wordt vernieuwd!!!

1440: pest.

1446: na Palmzondag brak IJsseldijk tussen Campen en Wilsum.

1448: brug over de Vecht (Berkum) (vanaf midden 15^e eeuw stijging van Vechtwater?)

1458: pest.

Deel 2:

1466: vermelding dat in de binnenste Sassenpoort: *“Wolf v Ittersum met zijn vrouw en kinderen vastgezet werden. Boven de binnenzijde van de poorte een uitstek, of een poort van een Puye maken: waar na toe hy dooe een nieuw vervaardigde deur een toegang hadt. Daar kon hij af en toe frisse lucht halen en met de naburen, en gene, die in en uit de poort traden, pratende, de tyd slyten”*. Van Ittersum is pas in 1483 vrij gelaten!

1466: nieuwe zijk bij de Warlermarsch en de dijk in twee stukken.

1467: pest.

1480: opnieuw gegevens over dat de gracht door de Lure daadwerkelijk gegraven zou zijn. *“Alle omstandigheden tonen aan, dat dit werk, voor het eindigen van deser kryg, verrigt, en tot zijn volmaaktheid gebracht is”*. Even later in de tekst: *“dat de Stad Zwolle in het bezit van die gragte, welke sy door de Lure tot in de IJssel gegraven hadden, gelijk men heden nog gedeeltelijk sien kan, zoude verblyven: edog te gelijk verpligt zyn, het land dat zy de Heere van Voorst afgegraven mogte hebbe, na redelijkheid te vergoeden”*.

Deze oprakeling vond plaats omdat er plannen gemaakt werden om een sluis te maken in de IJsseldijk op de plaats waar de Buurschappen Schelle en Spoolde aan elkaar grensde. De van ouds gegraven gracht moest dan weer *“schipdragend”* gemaakt worden. Deventer en Campen waren grote tegenstanders van deze plannen.

1493: opnieuw worden bij de Spoolderberg zaken behandeld die over de dijkrechten gingen.

Begin 1500 zou er een tweede gracht gekomen zijn bij het Eiland.

In het Marke boek van Assendorp-Middelwijck vinden we in de teksten verschillende malen dat er verbeteringen plaats vinden aan een aantal zijlen.

Hier even wat data: 1513: nieuwe zijk bij Warlermarsch (opm. in 1466 is er ook al een nieuw zijk bij de Warlermarsch gemaakt. Voor onderzoekers die over dat soort zaken informatie zoeken wordt het zo niet makkelijker gemaakt!)

1514: nieuwe zijk bij Frankhuis.

1540: water met hek bij Heilige kruis aan de Voorsterpoort.

1544: zijk bij de Kamperpoort. Regelmatig lezen we dat er gelden uitgetrokken moeten worden om die zijlen te onderhouden als er weer eens overstromingen geweest zijn.

1520: belegering van eerste gracht.

1520: Groot geschil met Kampen over de tol. Steeds waren er geschillen of er nu wel of niet tol geheven mocht worden op de IJssel of Zwarte Water. Rechten die er van oudsher waren! In de tekst nog: *“Seker stroom eerst de Vecht en naderhand Swarte Water genaamt, voor onbedenkelijke tyden de Stad Zwolle besproeiende, was door samenloop van vele watertjes uit de naaste veenagtige landen, schipdragent geworden, en tot een degelyke stroom gewassen; die met magtige schepen bevaren wierdt, al sedert een menigte van jaren. Vanouds gebruikt de Stad Zwolle deze vaarweg om via de Zuidezee naar Holland te varen om zo de Kampertol bij de IJsselmonding, te vermijden”*.

Coterschans was al een versterking die rond 1520 was aangelegd i.v.m. het afsluiten van de scheepsvaart naar Kampen. De spotnaam van de versterking was *“Luisebos”*. Na een kort bezet van de Kampenaren in dat jaar, liet Zwolle, nadat ze de Kampenaren verdreven hadden. De versterking uitbreiden.

In 1522 heeft de versterking nog in de fik gestaan. Aangestoken door het Keizerlijke leger.

1520: werd het wachthuis, dat bij Westerveld aan het Zwarte Water stond, door Kampenaren in brand gestoken. De Kampenaren beriepen zich op een al honderden jaren daarvoor vastgestelde tol, die geheven mocht worden bij de in en uitloop van de IJssel in de Zuiderzee boven een diepte van 3 ½ elle dagelijks water.

V. Hattums commentaar op voorgaande tekst: *“of het Zwarte Water wel of niet schipdragend is geweest of werd door de vele beken er op uitkwamen”*. Hij vermeld een aantal gegevens uit het verleden waardoor hij aanneemt dat het Zwarte Water al veel vroeger schipdragend moet zijn geweest. Van Hattum vraagt zich ook af waarom er zoveel problemen zijn geweest om die gracht op de Lure uit te diepen!

1521: Tekst: *“tot gerief van de scheepsvaart een grift in den IJssel met een sluis gedolven wierdt; gelyk wel eer besloten is geweest”*.

1524: Zwolle heeft weinig geld meer.

1524: drie versies van het “bezoek” van Hertog Carel van Gelre. *“De binnenste en buitenste Sassenpoorte, die als doen nog regt op de Voorstad syn uitgang hadt; waren van boven met genoeg same magt versterkt: en de wallen en torens in staat van tegenweer gestelt. Hertog Carel met zyne volk traden de buitenste poort in. De burgers op de poort de wacht hebbende Carel by de poorte doorgetreden was, het hek naar beneden vallende. Tussen beide poorte opgesloten en men kon met stenen van boven hme gooien hij probeerde door een klein poortje bij de gragte te komen”*.

1524: zeer hoge en dikke muren en 23 of 24 torens.

1524: *“tijdens de belegering van 24 dagen stortte de Homeye in en een toren tussen de Dieserpoorte en Sassenpoorte. Grachten waren door de oosten wind droog komen te liggen. Rondelen bij de Sassenpoort met meerdere geschut beplant”*.

1524: alweer een nieuwe poort (Van Hattum denkt aan de Diezerpoort) die door de krijgsknechten van Van Rechteren in brand wordt gestoken.

Er is een *“Hekke bij het Zwarte Water”*. (Komt daar het begrip *“Hekkegeld”* vandaan? En is dat het hek dat wij zien op de tekening van Jacob van Deventer in 1545? Net zoals hij de verschillende hekken heeft ingetekend op de wegen van Dieze-Middelwijck en Assendorp? Deze krabbels zijn namelijk niet te zien op de verschillende kopieën die gemaakt zijn van die kaart en onderzoekers, die dus gebruik gemaakt hebben van die kopieën, hebben die zo ook nooit kunnen vinden. Het origineel heeft nog meerdere afwijkingen

t.o.v. van die kopieën. Lees het ZAD eens.)

1528: Van Hattum heeft het er over **dat de Stad Zwolle beweerd heeft dat ze vroeger het Zwarte Water gegraven zouden hebben.**

1530: hoge watervloed.

1531: opbouw van de kruittoren

1557: ten noorden van de Veenen (Deventer) ligt de Douvelderdijk (in het schoutambt Deventer). Vanaf 1358 moest Deventer, op last van de Bisschop toen hij de Sallandse schouw presenteerde, deze dijk onderhouden. In 1557 lag het er troosteloos bij. Bewoners van het Carspel Zwolle klaagden al 200 jaar! In 1557 werd de dijk aan Deventer toegewezen. Er wordt aangenomen dat de dijk Salland moest beschermen tegen de hoge waterstanden in de IJssel vanaf de 12^e13^e eeuw. Onze mening is dat het wel kan kloppen maar de problemen die het water van de Regge daar veroorzaakte zal ook van invloed geweest zijn.

1570: zoveel water dat de ommuurde steden zelfs blank stonden. Zwolle ook. Zelfs de zwaarste eikenbomen werden uit de aarde gerukt en dreven weg. Dijken in het Carspel van Zwolle braken door.

1571: inkwartiering van Spaanse soldaten. Daarom op een vroege kaart van Zwolle de intekening van de soldaten opzij van de kerk?

1572: Graaf van de Berg valt Zwolle aan! Na 14 dagen overgave. (Opm. er is ooit geschreven dat Zwolle in zijn bestaan maar één belegering heeft moeten doorstaan. We hebben er nu al twee in 50 jaar. J)

1574: Dijken bij Mastenbroek doorgebroken terwijl die net een jaar daarvoor opgeknapt waren. Ook de dijk t/m Harculo spoelde weg. Land onvruchtbaar. Hele land had problemen met het water.

We willen hier de opmerking bij plaatsen dat vele steden in problemen kwamen bij overstromingen. Omdat de ondergelopen landen tijden niet gebruikt konden worden kregen de steden minder inkomsten.

Zwolle had in die tijd ook nog eens de kosten voor de inkwartiering van de Spaanse soldaten!

1575: er wordt een tekst door Van Hattum aangehaald: *“Dit was een gragte van de kolk by Oldeneel, door de Assenderper Enk, tot in Stads Aa te delven, ten einde de scheepsvaart te begunsteren”.*

Het ging over een plan maar Van Hattum verwacht dat het plan in rook is opgegaan!

1577: zouden er versterkingen van de stad uitgevoerd zijn.

1578: toen Rennenberg zijn beleg voor Kampen begon waren de Regenten van Zwolle bevreesd en gaven opdracht om de muren en wallen te versterken en met geschut te beplanten.

1581: men wil de gelden die binnen gekomen zijn door de verkoop en bezittingen van de kloosters, gebruiken voor de aanleg van de Stadsvesting.

1590: problemen met de grote rivieren. Men wil die verdiepen en veranderen. Waal, Rijn en IJssel moeten meer ruimte krijgen. Maar men is bang dat de beneden liggende landen beschadigd worden als er nieuwe waterleidingen (weteringen etc.) gemaakt worden.

1606: gelden aanwezig voor versterking Vesting.

1609: Achter de Broeren op de Leyerweert- waar de Suikerberg genoemd wordt. (Opm. Op de plek die genoemd wordt waren zakenmensen bezig om suiker te verwerken. Dat was in de omgeving van de Kerkstraat waar later de naam van Genverberg aan gegeven is. De naam Suikerberg is nu gegeven aan het Bastion dat aan de zuidzijde van de Stad is gelegen. Bij de aanleg van dat Bastion werden grote gedeelten gesloopt van het Maetklooster om een nieuwe gracht aan te leggen.)

1617: hevige pest in Zwolle.

1619: hier wordt pas melding gemaakt van nieuwe torens en rondelen en dat die bezet worden door het Burger Regiment in tijden van oorlog.

1629: bomen en huizen gekapt en afgebroken in de voorsteden bij de poorten. Het retrenchement vanaf de Stad naar de IJssel wordt in de staat gebracht zoals de ingenieurs Van den Bussche en Bronkhorst getekend hadden. Opm. In het markeboek van Assendorp-Middelwijck is te lezen dat bij de schouw in 1595 de (Luurderschans?) of Kleine schans wordt aangedaan: *“dat men denn tochgravenn langess die Luire, van denn voort, van den Bollenbergh, tot an datt kleine schantzienn, vann nu vortahn umtrent Paesschen, nae older gewoenten, wederumme sal schouwen, up die boeten unnd penen van oldes darop staende. Unnde solleenn die erfschaerenn, wanneer hem des dunckt noedich tho wesenn, die olde graffte van den Rijsera ff, hent ann Maetkloosters landen, up det gemeinenn erffgenamen kosten moegenn laten upruidenn unnd schuyden, tegens die schouwe omtrent Paeschen voirschreven”.*

1635: grote watervloed. Van Hattum: *“Tot Veecaten scheurde de dijk. Mastenbroek voor de zoveelste keer onder water en de nieuwe zijl, door de Stad Zwolle kort te voren in de Zwarte Waterdijk gelegd spoelde weg tevens zoveel aarde dat het Zwarte Water verstopt raakte. Burgers schoten te hulp en graafde de ondieptes uit. De schepen die enige tijd door Mastenbroek vaarden konden toen weer via het Zwarte Water varen. Een poos later, februari, liep Mastenbroek opnieuw onder door als gevolg van een dijkdoorbraak bij Wilsum”.*

1651: dijkdoorbraak tussen Wijhe en Olst. *“Volgende dag zwollen de Aa en de stadsgrachten op. Eind van de middag waren Oldeneel-Schelle en Assendorp ondergelopen. Het water steeg in 2 uur tijd meer dan 3 voet. En overspoelden het retrenchement, Blalo, Spoolde en naburige landen en er kwam een gat ter diepte van dertig voeten in de dijk tussen Frankhuis en Ootmarsum (opm. wat de schrijver hier met Ootmarsum bedoeld?) en drong door in Mastenbroek. Het stroomde ook bij de Scheve Molen over de Hoogstraat den dijk tussen Buitengasthuis en Frankhuis en over dat dijke bij Catwolde. Vandaar naar het Zwarte Water. Daar rees het zo hoog dat de dijken bij Holttenbroek overliepen en beschadigd werden. De dijken van de Vecht overstromden en het leek wel of het hele gebied een grote IJssel was. De Vischmarkt onder water en de Rode Leeuwsteeg. In de straten kon men met schuiten varen. Zelfs de Sassenpoorter Voorstad stond onder water”.*

1651: plannen om de Duitse Eems te verdiepen en schipdragend te maken en zelfs een verbinding met de Vecht te maken. Het stift van Munster en het Graafschap Bentheim haalden gegevens uit het verleden aan!

1672: voorstel tot afbraak van de voorstad om Retrenchement te maken bij Dieze en Sassenpoort. (Opm. als er toen een voorstel kwam wanneer dan de uitvoering? Dit in verband met datering van oude kaarten waar de aanleg al op te zien is. De kaarten worden van voor 1672 gedateerd!!)

Peter van Akensbrug zou bij de Wolweverstraat gelegen hebben.

In Swifterband werd in 2007 nog een akker opgegraven die zo'n zesduizend jaar oud was. Dit akker lag plusminus 6 m. min NAP. Bedekt met veen plusminus 1.3 m. onder het maaiveld.

Ik heb nog Zoetwatermosselen gevonden in de sloot achter de velden van de voetbalvereniging van Be Quick. Oude loop van de Westerveldse Aa maar je kunt ook zeggen dat de oude Vechtarm gestroomd heeft langs de Ceintuurbaan en dan kan de Westerveldse Aa een restant zijn van die Vechtarm.

Het water in de sloten, aan de rand van de wijk Aa-landen noord, zijn veelal roodachtig gekleurd. Tijdens de winter, als er ijs op die sloten ligt, kun je mooi waarnemen dat stukken ijs bros zijn doordat er lucht vanuit de bodem naar boven komt. Beide gegevens wijzen er op dat er veen in de bodem aanwezig is. Boor en sondeerrapporten geven dat ook aan. Als er nooit een water in de buurt gestroomd heeft waar komt dan het veen vandaan? De verstoringen in de ondergrond, die duidelijk in de boor en sondeerrapporten te zien zijn wijzen er op dat globaal gezien vanaf Den Doorn, oude landhuis bij de Vecht, tot aan Spoolde, er een waterloop geweest kan zijn. Vooral onder Holtenbroek zijn diepe verstoring. De naam zegt het al. Broek= waar lager gelegen land is en waar water heeft gestaan.

Herman gaat er van uit dat de Steenwetering doorliep langs Kasteel de Voorst. Hoe deze verder liep heeft hij in het midden gelaten. Omdat de Riete geen noordwestelijke koers heeft maar meer noordelijk en afwijkt van dit patroon gaat hij er vanuit dat deze gegraven is.

Gegevens uit de Cameraarsrekeningen van Deventer:

1362: (...) die mit den heercogghen (soort schip) tot Oeldenyel voren thegen onsen burghers:(het gaat hier natuurlijk om de belegering van n kasteel de Voorst)

1374: (...) dat men hem (...) scepe ende luden teghens senden soelde tot Oeldennyel;

1374: (...) die mit twee scepen gevaren weren tot Oldennyel alse up te halene (...) die tot Swolle dach (een vergadering) hadden ende tehues comen solden;

1380: (...) vijf schutten (schutters) die mit onser stad styen –bussen (kanonnen) uytgeghvaren weren tot Oldenneyele (in dit jaar gingen de bisschop, Zwolle en Deventer kasteel Eerde belegeren.)

1380: (...) twee schutten (...) tot Oldenyele gevaren.

1381: (...) die mit sinen scepe twee bussen styene van Oldenyele ghevuert (vervoerd) hadden.

Over het kanaal naar de IJssel nog een gegeven:

Pas in 1480 wilde men het werk afmaken, een kanaal *“doer Schelrewade, omme dair doer den dycke een spoye off sluze te maken, eene doirvairt dair toe hebben aen oire stat uut der Isele”*. Kampen en Deventer protesteerden heftig. De drie steden legden de zaak voor aan de landsheer, bisschop David. In Deventer kwamen de partijen bijeen. De Zwollenaren verloren de zaak en mochten niet verder graven.

1381: Kasteel Schuilenburg (vroeger heette dat Kasteel ter Moolen) aan een riviertje dat Regge heette.

Rond 1400 en wat later zijn er allerlei problemen met tolheffing, ter land en te water, in Salland en Twente. (Omlegging wateren?)

1423: Watervloed en daarna reparatie van dijken en dammen.

1450: het bouwen van de Berkumerbrug. Een Vecht die toen smaller was dan ten tijde van schrijven van Van Hattum in 1767!! (Hoe weet hij dat?)

Nog wat extra gegevens. Hoogte putdeksels Voorstraat aan beide zijden van de voormalige tuin museum 3.39 en 3.18 m.+ NAP.

Melkmarkt: riolering. De putdeksels liggen boven de vroegere Aa op 10 m. afstand van de rooilijn huizen zuidkant. Lauwermansgang 2.32 m. en Steenstraat 2.68 m.+ NAP.

Kaarten op de site van HCO: uit 1575 en 1598 geven waterstromen aan richting Zwolle die wijzen op 2^e bedding IJssel-Soes en een tak van de Regge?

Op 5 mei 2008 was er op Teletekst te lezen: "Op zeker 8000 plekken in Nederland bestaat de kans dat spoorrails verzakken omdat die op een slappe bodem liggen".

Deze verzakkingen zijn niet zo vreemd want toen de spoorwegen nog geen Staatsbedrijf waren moest de particuliere "spoorwegmaatschappij" stukken grond aankopen die meestal naast de steden en dorpen lagen en waar de afwatering van de omringende (wei)landen plaatsvond. Dat waren stukken grond welke opgehoogd moesten worden en waar de rails opgelegd werden. Dat deze grond nog steeds aan inklinking onderhevig is blijkt nu wel weer. Gegevens over de aankooptransacties van de gronden etc. zijn te vinden in het Markeboek van Assendorp. Tevens zijn in de archieven van de Nederlandse Spoorwegen de aankopen van slechte stukken grond terug te vinden.

Eind april op vakantie geweest in de Groningse streek "Westerwolde".

Een prachtige omgeving waar de tijd soms stil heeft gestaan. Ik kan zo'n vakantie bij iedereen aanbevelen.

Het gebied is omgeven door "lage" polders waar het veen soms is afgegraven maar waar op verschillende plaatsten het veen nog in de ondergrond aanwezig is.

Van oudsher was deze streek moeilijk begaanbaar en via Bourtange kon men het moeras oversteken naar Duitsland. Nu zijn hele gebieden daar als nationaal landschap aangemerkt zowel aan de Nederlandse kant als mede aan de Duitse kant. Dit (vroegere) moerasgebied staat bekend als het grootste van Europa. Dit moeras is ontstaan op de plek waar volgens de geologische rapporten, tijdens de vorming van de aarde, een diepe geul aanwezig is vanaf de Dollart naar Nordhorn. Dat de geul steeds sedimentatie ontvangen heeft van de in de geul stromende waterstromen is dan ook niet zo vreemd en ik wil dan even verwijzen naar de problematiek van het IJsseldal dat in de verschillende artikel beschreven is.

Wat mij opviel was dat op de hooggelegen akkers er tijdens het ploegen geen steenresten naar boven kwamen. Als we namelijk in Drenthe een pasgeploegde akker zien dat liggen er aan de oppervlakte duizenden grote en kleine stenen. Dat dit in de omgeving van Westewolde niet zo is, en nu begeef ik mij op glad ijs©, wijt ik aan het gegeven dat waarschijnlijk de streek pas veel later ontstaan is dan tot dus ver is aangenomen. Ik bedoel daarmee dat het gebied al heel vroeg een laagte is geweest waar het water noordelijk via de Eems-Dollart wegstroomde en zuidelijk richting Nordhorn waar het water via het IJsseldal naar de Noordzee stroomde! Ook het gegeven dat rondom Westerwolde nauwelijks sprake is van prehistorische vondsten en dat er pas een bewoning aanwezig zou zijn vanaf de 8^e -9^e eeuw sluit mooi aan bij het gegeven over de droogte in West-Europa waar wij in de artikelel gewag van hebben

gemaakt. Ik vermoed dan ook dat de hoogtes pas ontstaan zijn door de zandstormen die o.a. ons land teisterden in die 8e-9e eeuw. Op die "jonge" hoogtes is toen de bewoning begonnen die in de geschiedenis van Westerwolde vermeld wordt.

Heeft u een betere verklaring waarom de hoge akkers geen stenen bevatten? Laat het mij weten.

Tijdens een motorrit in de buurt van Garderen, Veluwe, kon ik constateren dat er een vele meters diep gat was gegraven in het bosgebied. Ik zag alleen maar wit stuifzand. Er was totaal geen Podsollaag aanwezig. Was het witte zand, zoals dat wel vaker door mij gezien is, overstuivingszand? en heeft dat zand een diepte in het landschap geëgaliseerd? **Dat kan dus betekenen dat de Veluwe geen aaneengesloten Stuwwal zou zijn**, althans niet aan de oppervlakte liggend, en dan kan er ook op zulke plaatsen een oude bedding dichtgestoven zijn!!! Tijdens de bouw van de Eco-ducten over de snelwegen op de Veluwe werden aanlooppaden gemaakt en de grond werd daardoor uitgegraven. Opnieuw kon ik constateren dat er op veel plaatsen totaal geen podsol aanwezig was maar dat de grond uit stuifzand bestond. **Geologen zouden eens beter hun werk moeten doen!**

Voor de Zwollenaren een bekend fietspad dat naar Holthagen gaat vanuit de Brinkhoekweg. Daar stond aan het begin van het fietspad, dat naar de Vechtdijk gaat, een boerderijtje. De bewoners, de familie Storms, hebben deze verkocht en in 2008-09 heeft men de boerderij gesloopt en op die plaats een diepe bouwput gemaakt. Hier kon ik constateren dat op de oude podsollaag er een 1,5 meter geelwitte zandlaag bovenop lag. Vlak naast de bouwplek heeft een oude waterstroom van oost naar west gestroomd. (Vlakbij deze plek, aan de Brinkhoekweg, heb ik IJzertijd bewoning gevonden die in WW1 beschreven is) Waarschijnlijk is de laag zand die bovenop de oude podsollaag aanwezig is net zo ontstaan als de 2,5 meter zandlaag die ik tegenkwam in de bouwput van het theehuis Agnietenberg (Zie WW2)

Dit pand staat aan de Wilhelminasingel hoek Ter Pelkwijkpark (nr.19) Is de aanbouw links een restant van een toren die Van Deventer tekende?

Achter perceel Walstraat 38 staat ook nog een restant van een Van Deventertoren!

Op oude kaarten is goed te zien dat in het dal, tegen Wythmen aan, watertjes stromen die achter het Landgoed Boschwijk langs richting Wythmen-Kuyterhuislaan.

Terug naar [Inhoud WW2](#)

Terug naar [openingspagina](#) WATER